

Vojko Devetak

SUSRET IZRAŽEN STAVOVIMA TIJELA

Ovdje govorimo o raznim znakovima koji se izražavaju tijelom, kao što su razne kretnje, stavovi, pokreti, što ih čini pojedinac ili čitava liturgijska zajednica. Oni su važni jer izražavaju unutrašnje bogoštovne osjećaje i ujedno utječu na intimnost duha te pomažu da čitav čovjek sudjeluje u svetom susretu. I Krist je postao vidljiv, i Crkva je vidljiva, pa zbog toga i u bogoštovlju treba na vidljiv način, izraziti zahvaljivanje slavljenju Boga, zazivanje milosti. Krist je u duhu bio sjedinjen s Ocem, ali je ipak vršio razne bogoštovne čine i pokrete: često uzdiže svoje oči preba nebu, polaže ruke da blagosivlje osobe, dodirom svojih ruku vraća vid slijepima, klica na koljena itd. Sve je to bilo osmišljeno. Isto tako svi pokreti što ih u liturgiji vrši svećenik, pojedini vjernik, ili cijeli skup, imaju svoj smisao ukoliko su znak i izražaj religioznih osjećaja.

Liturgija i ljudsko tijelo

Liturgija je susret čitava čovjeka s Bogom. Naglašavamo riječ »čitava« suprostavljajući se jednostranom spiritualizmu koji isključivo na prvo mjesto stavlja dijalog duše s Bogom. U liturgiji, međutim, sudjeluje čitava čovjekova osoba, čitav se čovjek, duša i tijelo, susreću s Bogom. Ne lučimo tijelo od duha već čovjeka promatramo u totalitetu njegove naravi, u jedinstvu sastava kako ga je Bog stvorio. Duša i tijelo sačinjavaju jednu stvarnost, nisu odijeljeni već međuovisni, međusobno se kompenetiraju.

Zbog toga jedinstva kaže se da je tijelo instrumenat duše. Umjetnik se služi glazbenim instrumentom da izrazi ono što osjeća u nutrini. Tako i duša djeluje preko tijela, tijelo vjerno registrira ono što se događa u ljudskoj duši. Tjelesnost izražava ono što je u čovjekovoj nutrini i jedino je sredstvo preko kojega može s drugom osobom komunicirati. Tijelo i najmanjim pokretom može na vani saopćiti što se zbiva u njegovoj nutrini. Prema tome, tijelo ima vrijednost znaka: tijelo je duh koji je postao vidljiv.

Tijelo nije proketo da ne bi moglo doći do izražaja u bogoštovlju. Naprotiv, tijelo ima veliku pozitivnu vrijednost koja se temelji na dvama

razlozima: tijelo je Božje stvorenje, a sve je dobro što je Bog stvorio, Krist, uzimajući ljudsko tijelo, otkupio ga je, podigao ga u božanski plan i odredio za uskrsnuće. Budući da je čitav čovjek od Boga stvoren, od Boga otkupljen, čitav čovjek je pozvan da slavi svoga Stvoritelja. Ako dakle čitav čovjek treba slaviti Boga, onda i tjelesni elemenat mora pjevati hvalu Bogu; ako tijelo u svojoj egzistenciji treba nositi teret podložnosti i bijede, onda i ono treba pasti na koljena i pružati ruke za Božjom pomoći; ako je čovjek pred Bogom sagriješio sa svim svojim bićem, onda i njegovo tijelo treba izraziti kajanje i volju za pokorom.

Zbog tih dubokih razloga sakramentalna i molitvena liturgija je odmah od početka obuhvatila i ljudsko tijelo. U prvom redu treba istaknuti da sakramenti po svojoj intimnoj naravi ostvaruju *susret s proslavljenim Kristovim tijelom*. Dok je Krist živio na zemlji, dijelio je milost, opraštao i ozdravljao fizičkim dodirom, a danas to čini sakramentalnim dodirom. U redu spasa sakramenti, u izvjesnom smislu, zamijenjuju Kristovo proslavljeno tijelo, jer je Krist onaj koji u otajstvu spasa djeluje preko sakramenata. Po sakramentima ulazimo u zajedništvo Kristova tijela, svi se »kristimo u jedno tijelo« (1 Kor 12, 13). Po sakramentima participiramo u životu Uskrsloga, po njima se ostvaruje mistični susret s Kristovim uskrsnim tijelom. To posebno vrijedi za Euharistiju u kojoj primamo Kristovo tijelo.

Ulaženje u zajedništvo Kristova proslavljena tijela ne zbiva se bez naše tjelesnosti. Preko naše tjelesnosti na nas se primjenjuje spasenje. Crkva, kad dijeli sakramente, dotiče naše tijelo. Sveti sakramentalni znakovi su čini koje djelitelj, uz sakramentalne riječi koje izgovara posredstvom tijela, vrši fizički. Tijelo se polijeva vodom, maže uljem, fizički prima Kristovo tijelo i krv. U prvoj Crkvi bila je još očitija uloga tijela u posvećenju po sakramentima, kad se čitavo tijelo uranjalo u vodu krštenja; čitavo tijelo mazalo svetim uljem.

Tijelo nije samo put za posvećenje duše. Sakramentalni susret s Kristovim proslavljenim tijelom ne posvećuje samo dušu, ne djeluje samo na dušu, jer *pobožanstvenjenje obuhvaća čitava čovjeka* pa i njegovo tijelo. Vječni život, kojeg podjeljuju sakramenti, nije tek duhovni život u spiritualističkom smislu, već vječni život koji i ljudsko tijelo *predisponira* za konačnu vječnu slavu. Sakramenti proizvedeći milost progresivno oslobađaju tijelo njegovih sklonosti na grijeh i osposobljuju ga za sudjelovanje u slavi.

U sakramentu Euharistije vrednovanje tjelesnosti nalazi najveću jasnoću. Tko jede euharistijski kruh, živi ako i umre, te će uskrsnuti u posljednji dan (Iv 6, 48—58). Ignacije Antiohijski govori o Euharistiji kao o lijeku koji čuva od smrti.

Vrednovanje tijela istaknuto je i u pogrebnim obredima. S velikim poštovanjem prate se smrtni ostaci kršćanina zbog dubokih razloga; jer je to tijelo znamenovano znakom Presvetog Trojstva, jer je bilo stan Duha Svetoga, jer je određeno za uskrsnuće.

Ako su liturgijska, a posebno sakramentalna, slavlja nepojmljiva bez ljudskog tijela koje je ne samo sredstvo duše već i predmet sudioništva u slavi, onda je *sasvim normalno da i tijelo sudjeluje u bogoslužju*.

Taj je zahtjev još urgentniji jer se radi o bogoslužju Crkve, tj. vidljive zajednice Božjeg naroda. Nemoguće je prezentirati se pred Bogom kao zajednica ako se pojedini udovi međusobno ne povežu, a to se postiže recipročnom povezanošću riječi i stavova tijela. Jedino preko tjelesnosti religiozna zajednica može biti znak nutarnje konstitucije i iskazivati bogoštovlje.

Tjelesne su kretnje normalni i nužni vanjski odraz intimnosti. Što je molitva intimnije doživljena, tijelo će biti angažiranije, pogotovo ako je riječ nedostatna. Čovjek može razgovarati s Bogom i s kretnjama kao što to čini s riječima. Ako je moje poklicanje čin klanjanja Božjoj uzvišenosti, ako je kretnja stvaran izraz onoga što u sebi osjećam, ta je molitva isto tako dobra kao i onda kad usnama šapćem: »Moj Bože, moj Gospodine!«

Tjelesni stavovi mogu stvoriti bolju koncentraciju, probuditi unutarnje raspoloženje. Duša uistinu utječe na tijelo, ali i tijelo utječe na dušu. Ima stavova koji doista stvaraju pobožnost, a ima ih koji i onemogućuju susret s Bogom.

U svim religijama postoje kretnje koje su izraz bogoštovlja. Primitivne religije bogatije su kretnjama, dok se civilizirane više služe riječju. Neke su kretnje zajedničke svim religijama (nakloni), druge pak pojedinim religijama (otkrivanje glave).

Tjelesne kretnje u liturgiji mogu postati opasna formalnost, pa i pasivnost, ako vjernici ne shvaćaju njihovo značenje. Stoga je potrebno poukom protumačiti opravdane razloge uključenja tjelesnosti u liturgijska slavlja i osvijetliti nutarnje značenje tjelesne djelatnosti.

Liturgijski stavovi tijela

Stajanje

Stajanje na nogama, uspravno držanje tijela, temeljni je liturgijski stav i za vjernike i za liturga.

Taj stav tijela prevladava u liturgiji kroz svu povijest, osobito u prvom mileniju kad se klečalo samo u neke određene dane. Na poseban način je bio cijenjen stav tzv. »orantes«, tj. moliti raširenih ruku i biti okrenut prema istoku. Istok simoblizira Krista koji poput sunca uskrsava i koji će se s istoka pojaviti, što sugerira Evanđelje: »Jer će dolazak Sina Čovječjega biti sličan munji što sjeva na istoku i rasvijetli sve do zapada« (Mt 24, 27). Takve stavove tijela susrećemo u najstarijoj kršćanskoj ikonografiji. Moliti raširenih ruku simbolizira Raspetoga, označava spremnost prihvatiti Božju poruku.

1
2
Uspravno stajanje je prirodni znak poštovanja. Tako se stoji pred starješinom da mu se iskaže počast, posebno kad se od njega prima kakva naredba. Tako svećenik stoji kod oltara pred Gospodinom, tako i vjernici također »stoje« pred Gospodinom, kako to izražava III. euh. molitva. Taj stav kao da sugerira i sam Krist koji veli: »Kad stojite i molite...« (Mr 11, 25). Posebno dolikuje da predsjedatelj zajednice stoji, jer taj stav izražava njegovu službu posrednika koju vrši u liturgijskim slavljinama.

Prema sv. Ocima, stajanje na nogama u liturgiji ima još dublji smisao: to je znak slobode djece Božje koju su dobili u sakramentu krštenja. Krist nas je oslobodio i istrgnuo iz grijeha smrti pa više nismo robovi već Božja djeca koja s povjerenjem i pouzdanjem smijemo svome Ocu dizati oči i ruke.

3
Stajanje je znak i stav onih koji radosno očekuju Paruziju. Svi koji očekuju Kristov povratak terbaju spremno čekati, kao što su Hebreji u Egiptu na nogama čekali svoju pashu, svoj prijelaz. Pred Sinom Čovječjim ostat će na nogama samo oni koji se ne trebaju ničega bojati pred njegovom pravdom (Mal 3, 2); i izabranici na nebu, koji pobijediše Zvijer, stoje slaveći Jaganjca (Otk 7, 9; 15, 2). Stajanje na nogama ima veći eshatološki smisao nego ostali stavovi tijela. U prvoj Crkvi bilo je zabranjeno klečati kroz uskrsnu Pedesetnicu i nedjeljom, a izričito zapovjedbano stajanje na nogama ne samo stoga što smo uskrsli s Kristom, već i zato što je uskrsni dan i uskrsni događaj slika budućega Kiristova dolaska.

Klečanje

Klečanje se u zapadnoj liturgiji udomaćilo dosta kasno. Kroz prvi milenij klečanje je bilo ograničeno na neke posebne dane i vremena liturgijske godine: u dane pokore, u adventu i korizmi, te za vrijeme određenih molitava. U istočnoj Crkvi klečanje nije nikada postalo liturgijska kretnja.

4
Klečanje na koljenima u prvom redu smatralo se pokorničkim gestom. Simoblizira misao da nas je grijeh bacio na zemlju, na koljena. To je znak poniznog priznavanja grešnosti pred Bogom i zajednicom. Tako Marija Magdalena i Carinik klečeći mole od Krista oproštenje. Zbog toga se klečalo u dane pokore i u sakramentu ispovijedi u času primanja odrješenja od grijeha.

5
Moliti klečeći na koljenima više je osobna, privatna nego liturgijska molitva. U liturgijskim slavljinama klečanje je bilo propisano u rijetkim slučajevima. Ponajčešće na đakonov poziv: »Prignimo koljena«, poklicalo se na kratko vrijeme i molilo u tišini. Krist u svom sudbonosnom dijalogu s Ocem pred agoniju kleči na Maslinskoj gori; sv. Stjepan prije izdahnuća klica na koljena moleći za svoje neprijatelje; sv. Pavao u osobnom moljenju pokliče, a vjernici mole za Pavla klečeći kad je on pošao na put (Dj 21, 5).

3
Nema sumnje da klečeći stav izražava dublje klanjanje i intenzivniju sabranost pa se stoga kleči za vrijeme klanjanja Euharistiji, pri svesrdnom zázivu »Dođi Duše presveti«, pri nekim posebnim prosbenim molitvama.

Poklicanje na jedno koljeno kao znak klanjanja uvedeno je u privatnu praksu u IX. stoljeću. U liturgiji ga nalazimo početkom XVI. stoljeća, a taj gest prihvatio je i Misal Pija V. Budući da su pogani tako poklicali pred kipovima svojih bogova i pred svojim carevima, kršćani su takvo poklicanje odlučno izbjegavali. Međutim, kako je Crkva službeno objasnila, poklicanje pred carem ne treba smatrati kulturnim činom, već činom građanske lojalnosti. U grčkoj Crkvi nema poklicanja. Neke su ga istočne Crkve izričito zabranile. U srednjem vijeku u zapadnoj Crkvi nije bilo odobreno poklicanje jer je podsjećalo na parodiju Kristovih mučitelja koji su pred njim poklicali (usp. Mt 27, 29; Mk 15, 19). Danas je u liturgiji i izvan liturgije poklicanje redovita praksa. Poklicanje je propisano kad se prolazi pored oltara gdje se čuva Euharistija; pred križem na Sveti petak; za svećenika pred Euharistijom za vrijeme mise. U XVI. stoljeću uvedeno je poklicanje pred biskupom kad celebrira u znak poštovanja i biskupske vlasti. Međutim, identičan čin pred Euharistijom takvo poklicanje čini neprikladnim pa ga je liturgijska referoma ukinula.

Prostaracija je stav tijela kad se klečeći na koljenima tako duboko klanja da se čelom i dlanovima dotiče zemlja. Ta se kretnja vrši kod mnogih religija, osobito je karakteristična za muslimane. Simbolizira samoponištenje pred Bogom. Biblija je spominje kao izraz poštovanja, tako se Lot anđelima »nakloni licem do zemlje« (Post 19, 1); izraz priznanja Božje prisutnosti, tako će nevjernici »pasti ničice i pokloniti se Bogu priznajući« (1 Kor 14, 25). Krist u Maslinskom vrtu, veli Luka, »kleče na koljena« (22, 41), dok druga dva sinoptika vele »pade ničice« (Mt 26, 39) i »pade na zemlju« (Mk 14, 35).

Prostraciju su činili i javni pokornici pa je postala sastavni dio obreda pomirenja grešnika na Sveti četvrtak. I u privatnoj ispovijedi srednjega vijeka vršila se prostracija.

Potpuno se prostrijeti tijelom i licem prema zemlji još je dublja kretnja samoodricanja i samopredanja. Takvu prostraciju nalazimo u liturgiji u vrlo rijetkim prigodama: pri ređenju đakona, svećenika i biskupa, pri polaganju vječnih redovničkih zavjeta. Fakultativna je prostracija i za početak svetih obreda Svetog petka. Ova je kretnja veoma impresivna i zbog toga što se obavlja vrlo rijetko. U obredima treba izbjegavati melodramski utisak te kretnje, kao što je to bivalo u srednjem vijeku.

Nakoln glavom, osobito i s ramenima, izraz je poštovanja, klanjanja, poniznosti i pokore pred Gospodinom. Ova kretnja je vrlo česta u liturgiji. Osobito je česta u istočnoj liturgiji, dok ju je na Zapadu u više slučajeva zamijenilo klečanje. U početku su vjernici obično stajali

na nogama, a naklanjali bi se na poziv đakona pri nekim molitvama, te za vrijeme kanona u znak poniznosti pred prisutnim Gospodinom. U samostanskim liturgijama bila je vrlo česta molitva uz naklanjanje glave i ramena. U nekim obredima u misi, pri moljenju ispovijedi, vršila se duboka inklinacija savijanjem tijela u znak pokore.

Sjedenje

Sjedenje je stav u prvom redu onoga koji poučava, a onda i onoga koji sluša. Biskupi su redovito sjedili dok bi poučavali vjernike. Vjernici bi sjedili okolo na podu ili prostiračima. Klupe za sjedenje uvedene su tek u XVI. stoljeću, po uzoru Reformatora, kojima su klupe bile potrebne jer su naglašavali posebnu važnost propovijedanja. Sjedilo se za vrijeme čitanja, recitiranja rezponzorija, moljenja časoslova, dok se za vrijeme Evandjelja uvijek stajalo na nogama.

Sjedenje je prvotno znak vlasti. Stoga predsjedatelj zajednice sjedi. Sjedenje za vrijeme tumačenja Evandjelja je stav što ga sugerira Sveto pismo, jer i Krist na gori blaženstva sjedi i poučava (Mt 5, 1), sjedi u lađi i poučava (Mt 13, 1) i svaki dan je sjedio u hramu i učio (Mt 26, 55).

Sjedenje je i stav onoga koji sluša navjestitelja Radosne vijesti. Vjernici su pozivani, kako nalazimo kod sv. Augustina, da sjednu za vrijeme propovijedi. I u prvoj Crkvi se sjedilo (Dj 20, 9). Marija sjedi do nogu Učitelja i sluša ga (Lk 10, 39). I Isus, dok sluša naučitelje, sjedi, sluša ih i pita (Lk 2, 46).

Hodanje — procesije

U liturgijskim slavljinama sve je dinamično pa se taj dinamizam izražava i u obredima koji traže gibanje, kretanje, hodanje, mijenjanje mjesta, procesije. Sva ta gibanja imaju svoje specifično značenje i praktičnu svrhovitost.

Osim što se pojedinac vršeći svoju liturgijsku službu treba kretati kako mu diktira njegova liturgijska funkcija, postoje gibanja u kojima sudjeluje čitava zajednica ili jedan njezin dio.

Božji izabrani narod Starog saveza u stvari je bio u stalnom kretanju, na putu, od Egipta do Knaana, iz sužanjstva do Jeruzolima. Tu karavnu Biblija opisuje kao veliku blagdansku procesiju s pjevanjem, glazbom, zastavama (Br 9—10; Jš 6). Na tom putu Jahve, Bog Izraelov, bio je prisutan usred svoga puka, s njim dijelio nomadski način života sve dok nije unišao u svoj Hram (2 Kr 6). Po povratku u domovinu, Hebreji također ostaju i dalje putnički narod.

I novi Božji narod, još više nego Hebreji, u stalnom je kretanju, na putu prema Kraljevstvu, na putu u Eshaton. To je »Crkva putnika« (LG 50), narod »koji putuje u sadašnje vrijeme i traži budući i trajni grad« (LG 9) dok se ne svrsta u mnoštvo koje stoji pred prijestoljem

i pred Janjetom (Otk 7). Tu stvarnost najznakovitije izražavaju litur-
gijske procesije ili ophodi.

»Pod imenom svete procesije označavaju se svečane molitve puka pod vodstvom klera da se idući od svetoga do svetoga mjesta potakne pobožnost vjernika, zahvali ili komemorira Božja dobročinstva i da se izmoli Božja pomoć« (kan 1290). Prema tome, četiri su glavna elementa koji sačinjavaju procesiju: 1. Hodanje u redu, tj. organska manifestacija Crkve, a ne masovna gužva; a svi idu prema rasporedu liturgijskih stupnjeva; 2. To je zajednica vjernika pod vodstvom klera, bez klera nema liturgijske procesije; 3. Ophod treba da ima polaznu i dolaznu točku; 4. Procesija je posebno svečano liturgijsko slavlje i molitva.

Liturgijske procesije su vrlo stara ustanova. Nalazimo ih već u IV. stoljeću, kad su postale dozvoljene vanjske vjerske manifestacije. Neke je Crkva uvela kao zamjenu poganskim ophodima (npr. na Svijećnicu) dajući im kršćanski karakter, da bi se pogani lakše uključili u kršćanstvo.

Procesije odgovaraju ljudskim psihološkim potrebama pa ih stoga nalazimo kod svih naroda i religija. Kretanje zajednice u molitvi, isti cilj koji je pokreće, djelatno sudjelovanje puka, ritmički hod, zajedničko pjevanje, sve je to vrlo prikladno da izrazi religiozni osjećaj. Po svojoj biti, po zajedničarskom karakteru procesija živo izražava sveopći dramski nastup koji ne dopušta pasivnih promatrača. Procesije »u sebi sadrže velika božanska otajstva, a koji ih pobožno vrše dobivaju od Boga spasonosne plodove« (RO). Liturgijske procesije ljudskim povorkama i pogrebima daju nadnaravni smisao, oživljavaju »opus operantis« Crkve i Kristovo pashalno otajstvo te izriču osnovni aspekt ekonomije spasa.

Sva liturgijska funkcionalna gibanja diktira dimenzija zajednice i dispozicija mjesta gdje se slavlja obavljaju. Kad se traži »da se ti pokreti vrše dolično« (RM 22), tim se ne želi reći da se obavljaju samo po propisima estetike, već da se odvija u autentičnom smislu liturgijskog značenja.

Crkve koje nisu ni župske ni redovničke ne mogu organizirati procesije izvan crkve. Procesija Velikih litanija i Tjelovska može biti samo jedna u isti dan i u istom gradu za sav kler i za sve vjernike. Različite procesije imaju različite obrede kojih se treba držati. U procesijama sa Svetootajstvom ili sa svetim relikvijama treba nositi goruće svijeće.

Današnja situacija sekularizma i pluralizma nameće nam potrebnu opreznost i razboritost u ostvarivanju procesija. U svakom slučaju treba paziti da se procesije ne degeneriraju u folklorističke povorke ili trijumfalističke manifestacije. Trebaju navješćivati stvarnost vjere a sudionike uvoditi u autentičnu i proćućenu molitvu. O prikladnosti procesije trebaju određivatiiskusni ljudi koji suosjećaju s narodom, a ne neutemeljene sugestije kakvog teoretičara.

Vrste procesija

1. *Liturgijski ophodi u strogom smislu riječi*, koje propisuje liturgija, a održavaju se po strogo određenim propisima: na Cvjetnicu, uskrсну noć, prijenos relikvija, Svijećnica...

2. *Funkcionalni ophodi*, koje zahtijeva samo slavlje, da se obavi sveti obred. Takvi su: ulazni, prikazni, pričesni ophodi kao integralni dijelovi mise; procesija pri blagoslovu ulja na Sveti četvrtak; ophodi pri podjeli krštenja; repozicija Euharistije na Sveti četvrtak...

3. *Redovite procesije* tokom crkvene godine prema liturgijskim knjigama ili po običajnom mjesnom pravu: na Markovo, Tijelovo i koje su u župi ili biskupiji uvedene za određeni dan (npr. Sveti petak).

4. *Izvanredne procesije* naređene za posebne prigode koje, saslušavši kaptol, naređuje mjesni biskup zbog kakve javne potrebe: npr. prigodom rata, kužne bolesti, zadovoljštine, zahvalnosti itd.

5. *Komemorativne procesije*, kojima je svrha ostvariti i ponazočiti događaj povijesti spasa: na Cvjetnicu, kad vjernici prate svoga Kralja kličući njegovu kraljevskom dostojanstvu; ophod svjetla u uskrсноj noći; na Prikazanje Gospodinovo, kad slavimo Svjetlo svijeta, kad Sion prima svoga Kralja Krista.

6. *Blagdanski i pokornički ophodi*. Njihov karakter mora se razlikovati po boji ruha, po naravi pjevanja. Radosne pjesme ne spadaju u pokorničke procesije. U starini pokornički aspekt bio je naglašen dugim stacijskim molitvama, sudionici bosonogi, odjeveni u kostrijet, a predhodio je post. Blagdanski ophodi (Cvjetnica, Tijelovo) su svečani i zahtijevaju najveći sjaj, svjetlo, glazbu, ukrase.

7. *Lustrativne procesije*, koje idu do mjesta koje treba blagosloviti, posvetiti ili egzorcirati, pokorničkog su karaktera i prožete intenzivnom dijalogalnom molitvom. To su i procesije k raznim zavjetnim svetištima, nastale u vrijeme općih nevolja. Neke su fiksirane u određene dane: na Markovo, Prosni dani.

Rimski obrednik predviđa i druge izvanredne ophode: za kišu, protiv gladi, potresa itd. Bitna im je karakteristika pokornički duh, molitve, psalmi, litanije Svih Svetih. Predviđeni su i posebni misni obrasci za mise koje se slave poslije takvih procesija. Inače se sve procesije završavaju misom, osim Tijelovske koja slijedi nakon mise.

Hodočašće

Hodočašće je osobno ili grupno putovanje (pješke ili prevoznim sredstvima) u duhu pokore i poniznosti (bos), iz pobožnosti i zahvalnosti, zbog zavjeta, i bogoštovlja, na sveta mjesta gdje se zbio kakav religiozni događaj ili se nalaze grobovi i ostaci svetih da bi se proslavilo Boga i dospješilo spasenje.

Hodačašća kao i ophodi su *znak Crkve na putu*, znak zajedništva vjernih te vanjsko očitovanje vjere.

Hodačašća su općereligiozna pojava. Kršćanska hodačašća imaju svoj temelj u Svetom pismu. Izraelci hodočaste po Gospodnjem naređenju (Post 35, 1—7); njihovo putovanje pustinjom u obećanu zemlju je »slavni put Jahvin« (Ps 68); hodočaste u Šekem (Jš 24), u Šilu (Suci 21, 19), a glavno mjesto hodočašćenja je Jeruzalem i njegov Hram.

Isus hodočasti, »uzlazi« u Jeruzalem (Lk 2, 41; Iv 7, 2; Iv 10, 22). Pavao također hodočasti (Dj 20, 16; 24, 11).

Taj su primjer slijedili i prvi kršćani hodočašteći ponajviše u Svetu zemlju, na grobove apostolskih prvaka sv. Petra i Pavla i drugih svetih mučenika. Iz toga su se razvila hodačašća i na druga mjesta gdje se slavilo kakvo posebno slavlje ili se očitovao kakav posebni Božji znak. Tako su se razvila hodačašća u Marijina svetišta zbog nekog posebnog događaja ili milosti što ih je posredovanjem Marije Bog udijelio. Psihološki pak razlog hodočašćenja nije toliko povijesni ili legendarni događaj, već pouzdanje u Mariju koja je izabrala upravo to mjesto da bude posrednica. Crkva nije neko geografski lokalizirano mjesto, mjesto gdje je lokalizirano božansko. Ono što valorizira neko mjesto jest susret, splet međuljudskih odnosa, veliki zbor kršćana koji su došli odasvud da se mole. Prema tome, hodačašća nisu nikakvi izleti ni turizam već »traženje Boga i susret s njime u bogoštovnom ozračju« (RBT, 302) »jer ovdje nemamo trajnog grada, već tražimo budući« (Heb 13, 14), a vođa toga puta je Krist (Heb 2, 10) koji nas vodi u »novo nebo i novu zemlju« (Otk 21).

Crkva nije ni naređivala ni zabranjivala hodačašća. Osuđivala je zloporabe i nered, a pred nevjernicima branila hodačašća kao spontanu pojavu žive vjere i pobožnosti. Izdavala je odredbe i pravila za hodačasnike. Sastavila je posebne blagoslove hodačasnika u odlasku i povratku (usp. RO IX, 12 i 12; davala upute o duhovnim vođama i kršćanskim laicima, o cijenama da budu umjerene [Kongregacija Koncila, AAS 28 (1936) Br. 5] ; dekretirala hodačasnika prava (kan. 14, 1; 738).

Fenomen hodačašća duboko je ljudski. Jedna od osnovnih značajki suvremenog društva je pokretnost, dinamizam. Međutim, trebalo bi posuvremeniti njihov oblik koji bi bio sposoban suvremenom kršćaninu pomoći da izrazi svoju vjeru hodočasteći putovima svijeta, a one koji su na rubu da potakne na razmišljanje.

Da bi hodačašća uspjela, potrebno je: istaknuti ideju hodačašća koja će nadahnuti entuzijazam hodačasnika; programirati obrede i pobožnosti koje će više nego inače angažirati sudionike; ostvariti što djelatnije i svjesnije sudjelovanje; potaći svijest kršćanskog zajedništva sa svim vjernicima ma odkuda došli; stvoriti klimu koja će omogućiti bratski susret sa svima i, što je najvažnije, da dožive intimni susret s Gospodinom.

Posebna odgovornost leži na voditeljima, bilo da je on duhovno lice ili primjerni kršćanski laik. Vođa treba biti svjestan odgovornosti za

ljude koje mu je Bog povjerio da ih vodi; razumno se prilagoditi ambijentu, osobnoj kolektivnoj emotivnosti hodočasnika; prikazati im svrhu-naravne vrednote hodočašća koje označava nasljedovanje Krista koji je jedini pravi put; u osobnom dijalogu sa svakim učesnikom strpljivo i sa simpatijom saslušati svačije probleme; diskretno se približiti onima za koje misli da su mlaki u vjeri; sve povezati u jedan zbor koji slavi Krista.

U svim vjerskim manifestacijama kršćanin slavi svoju vjeru i proživljava svoj misterij čovjeka na putu prema budućnosti, prema Gospodinu koji dolazi.

KNJIGA ZA SVEĆENIKE

Karl Rahner: *SLUGE KRISTOVE, razmatranja o svećeništvu*, knjižnica za duhovni život, knjiga 20, Sarajevo 1978. — Cijena 50 din.

Teolog Karlo Rahner pruža svećenicima svoje razmatranje o vjeri današnjeg svećenika »molitelja... mistički kontemplativnog svećenika« koji po svojoj »klečećoj teologiji« želi ustrajati kao vjernik i glasnik vjere. Govori im o svetosti, o Kristu uzoru svećeničke poslušnosti, o celibatu svjetovnih svećenika, o svećeničkom ređenju i o čestoj ispovijedi svećenika. Propovjednicima će dobro doći razmatranje prigodom mladomisničkih slavlja, obnove ređenja, dvadesetgodišnjice ređenja, a svećenicima koji se spremaju da načine »neke vrste bilancu« svog svećeništva bit će od velike pomoći pročitati članak: Možemo li još postati sveti?

Članak o štovanju Srca Isusova, pod naslovom: Čovjek s probodenim srcem, podsjeća svećenika da i on gleda »onoga koga je i on probo« i da »osjeća ranu kojom ga je Probodeni do u srž udario«, a to će mu pomoći da se »uvijek nanovo trgne iz pospane svagdašnjice crkvenog funkcionera, a strah da ne iznevjeri svoje poslanje i milosti probost će njegovo srce«.

Na kraju knjige ređenici će naći molitvu teologa Pahnera pod naslovom: Molitva ređenika u predvečerje ređenja, u kojoj se podsjeća da su svećenici, »pozvani, podignuti, pomazani i poslani, da ustanu i pođu kao pomazanici, glasnici, svjedoci, kao svećenici u vjekove...«

Svećenik i redovnik Karlo Rahner potrudio se da ovim svojim razmatranjima pomogne braći svećenicima da shvate i zavole ono bitno u svom svećeničkom zvanju, pa će ova razmatranja i trud osvježiti duhove i trgnuti duše biskupijskih i redovničkih svećenika.

Narudžbe: »Vrelo života«, R. Lakić, pp. 155, 71001 Sarajevo.
